

Journal of Greater Khorasan

Vol. 16, No. 61, 2026

Received 07 Dec 2024 | Revised 24 Feb 2025 | Accepted 01 Feb 2026 | Published 16 Mar 2026

ISSN (Online): 2717-1671

ISSN (Print): 2251-6131

Research article

The Role of the Simjurids in the Decline and Fall of the Samanid Dynasty, with an Emphasis on the Office of Sepahsālārī and the Iqtā' of Quhestan

Kourosh Salehi * ^(a), Zahra Jafarnejad Garoo ^(b)

a) Associate Professor, Department of History, Faculty of Literature and Humanities, University of Sistan and Baluchestan, Zahedan, Iran. (ksalehi50@yahoo.com)

b) Ph.D. Candidate in History of Islamic Iran, Department of History, Kharazmi University, Tehran, Iran (jafarnejadzahra@yahoo.com)

Keywords

Khurasan, Simjurids,
Quhistan, Jayhani,
Samanids.

Citation

Salehi, K., & Jafarnejad Garoo, Z. (2026). The Role of the Simjurids in the Decline and Fall of the Samanid Dynasty, with an Emphasis on the Office of Sepahsālārī and the Iqtā' of Quhestan. *Journal of Greater Khorasan*, 16(61), 157-175.

Use your device to scan
and read articles online

Abstract

The Simjurid dynasty played a major role in the decline and weakening of the Samanids. The position of *sipahsalar* (commander-in-chief) and the *iqta'* (fief) of Quhistan served as instruments for the Simjurids—who were Turkish *ghulams* (slave-soldiers) of the Samanid court—enabling them to pave the way for the decline and weakening of the Samanids. From the outset of the Samanids' rise to power, the Simjurids, in addition to holding the position of *sipahsalar*, managed to gain control over Quhistan and maintained it until the end of Samanid rule and even into the early Ghaznavid period. Abu al-Hasan Simjuri served as *sipahsalar* of Khurasan for nearly thirty years under Samanid rule. His son, Abu Ali, further increased his autonomy and accelerated the weakening of the Samanids. In the late Samanid state, weakness pervaded all pillars and governors of the Samanid administration, and Khurasan fell into chaos and disorder. The Simjurid dynasty also dominated its *iqta'* of Quhistan and played a significant role during the decline of the Samanids, contributing to their destruction. This article, compiled using a library-based method, analyzes the role of the Simjurid dynasty in the decline of the Samanids. The findings of the research indicate that the Simjurids' inclination to participate in governance and their reliance on the relatively extensive *iqta'* of Quhistan prevented the concentration of power for the Samanids and constituted one of the main factors leading to the fall of this dynasty.

DOI: <https://doi.org/10.22034/jgk.2026.492578.1236>

URL: https://jgk.imamreza.ac.ir/article_252244.html

©Authors retain the copyright and full publishing rights.

* Corresponding Authors

Introduction

In the 4th century AH (10th century CE), concurrent with the rise of the Samanid dynasty in Greater Khorasan, the Simjuriid family—originally Turkish slave-soldiers (*ghulām*)—entered the political and military arena of Iran. Known initially through a figure named Simjur Davati, they quickly rose to the position of *sepahsālār* (commander-in-chief) of Khorasan and acquired the vast *iqṭāʿ* (land grant) of Quhestan as their hereditary domain. Although the Simjuriids initially acted as loyal allies of the Samanids, over time they became one of the primary factors in the weakening and eventual collapse of this dynasty. This article examines the role of the Simjuriids in the decline of the Samanids, focusing on two key pillars: the office of *sepahsālār* and the *iqṭāʿ* of Quhestan.

The Samanid state was originally built upon an alliance with Iranian *dehqāns* (landed gentry). However, as military needs grew and trust in the *dehqāns* diminished, the Samanid amirs gradually replaced them with Turkish *ghulāms*. This strategic shift, while temporarily strengthening Samanid military power, ultimately led to the emergence of rival power centres and the fragmentation of the Samanid realm. The Simjuriids, as one of the most prominent of these Turkish commanders, exploited their hereditary *iqṭāʿ* and their own standing army to function as a "state within a state," thereby obstructing the centralisation of power under the Samanid amirs. The central research question is: How and through what mechanisms did the Simjuriids contribute to the weakening of the Samanid state? The hypothesis is that, although the Simjuriids initially served as complementary allies of the Samanids, as the latter gradually weakened, the Simjuriids—like other provincial power-holders—pursued their own interests and through their actions accelerated the decline and collapse of the dynasty.

Materials and Methods

This study adopts a qualitative approach and employs a descriptive-analytical method. Data were collected through a comprehensive library-based review of primary historical sources (such as *Tārīkh-e Bayhaqī*, *Tārīkh-e Bukhārā*, Gardīzī's *Zayn al-Akhbār*, the translation of *Yamīnī's History*, and *Mujmal al-Tawārīkh*), later historiographical works, and contemporary

academic research (articles, books, and dissertations related to the Simjuriids and the Samanid period). Geo-historical sources—including the works of Iṣṭakhrī, Ibn Ḥawqal, and Le Strange—were also consulted to clarify the position of the Quhestan *iqṭāʿ*.

The analysis is organised around **four main axes**:

- a) **The position of Turks in the Samanid state structure** and the process of their replacement of Iranian *dehqāns*;
- b) **The rise of the Simjuriid family**, from the office of *davātdārī* (keeper of the inkstand) to *sepahsālārī* and the *iqṭāʿ* of Quhestan;
- c) **An analysis of the Simjuriids' destabilising actions** across three generations (Ibrāhīm, Abū al-Ḥasan, Abū ʿAlī), including opposition to viziers, assertion of autonomy, alliances with external enemies, and refusal to send military aid to the Samanid amir;
- d) **The ultimate fate of the Simjuriids** and their role in inviting the Qarākhānids and paving the way for Ghaznavid domination.

The study begins with a review of the research background (including works by Abolghasem Foruzani, articles by Rahpeyma, Nouri, Jafari, and Jafarpour's dissertation) and then, through a historical analysis of events—especially in the period 350–387 AH—elucidates the relationship between the Simjuriids' rise to power and the disintegration of the Samanid state.

Discussion and Findings

The findings indicate that the Simjuriids weakened the Samanids through **three main pathways**:

1. Transforming the *iqṭāʿ* system into a hereditary holding and removing lands from the tax base

The Samanids granted vast lands as *iqṭāʿ* (temporary assignments in lieu of cash salaries) to secure the loyalty of their Turkish soldiers. However, the Simjuriids succeeded in making Quhestan a hereditary possession across four generations. This not only reduced Samanid tax revenues but also rendered agricultural lands less productive, creating a fiscal deficit for the treasury. Historical reports

indicate that Turkish iqtāʿ-holders not only failed to pay taxes but also exacerbated the plight of peasants by increasing extortion, leading to peasant displacement and further economic decline.

2. Acting as a "state within a state" and obstructing centralisation

Relying on their own standing army and the support of local religious figures and community leaders, the Simjurids gradually defied the Samanid amir. Abū al-Ḥasan Simjur served as sepahsālār of Khorasan for about 30 years and during this period directly interfered in the appointment and dismissal of viziers (such as ʿUtbī and Mazanī). After being removed from the sepahsālārī, he allied with Fāʾiq (another Turkish commander) and established secret contacts with the Būyids and Ziyarids, effectively separating Khorasan from Samanid control. His son, Abū ʿAlī Simjur, adopted the title *Amīr al-Umarāʾ al-Muʾayyad min al-Samāʾ* (commander-in-chief divinely aided) and refused to send troops to Bukhara during the Qarākhānid invasion, thereby declaring full autonomy and leaving the Samanids exposed to external threats.

3. Forming alliances with external enemies and paving the way for the partition of the Samanid realm

To preserve their power, the Simjurids entered into alliances with the Būyids (Fakhr al-Dawla Daylamī), the Ziyarids (Qābūs ibn Vashmgīr), and the Qarākhānids (Bughrākhān and Ilig Khan). Although these alliances helped the Simjurids survive in the short term, they ultimately compelled the Samanids to call upon Sabuktigin of Ghazna to suppress the Simjurids—thus opening the door to Ghaznavid intervention in Khorasan. At the same time, disaffected dehqāns and protesting religious scholars invited Bughrākhān into Transoxiana, placing the Samanids between two fronts: the Qarākhānids from the north and the Ghaznavids from the south. Ultimately, the Samanid realm was divided between the Ghaznavids (south of the Oxus) and the Qarākhānids (north of the Oxus), and the Samanid state came to an end in 389 AH (999 CE).

Conclusion

This study demonstrates that the Simjurids were not an external force of subversion but rather an internal and structural factor in the collapse of the Samanid state. By

exploiting two key instruments—the sepahsālārī of Khorasan and the hereditary iqtāʿ of Quhestan—they gradually transformed from loyal allies into powerful rivals. Through actions such as opposing viziers, achieving financial and military independence, and forging alliances with neighbouring powers, they dismantled the centralised authority of the Samanids. In effect, the Samanids mistakenly believed that replacing Iranian dehqāns with Turkish *ghulāms* would create a more obedient and centralised military system; however, this policy instead generated parallel power centres, of which the Samanids themselves ultimately became victims.

Although the Simjurids benefited from this chaos in the short run, they too were eventually eliminated in the competition with other Turkish commanders (Sabuktigin, Mahmud of Ghazna, Fāʾiq, and Bektūzūn). After the execution of Abū ʿAlī and Abū al-Qāsim Simjur, the family largely disappeared, with only a brief mention during the Seljuk period (in collaboration with the Ismāʿīlīs in Quhestan). This study suggests that a critical examination of military-economic structures in pre-modern states is essential for understanding the causes of their collapse, and such analysis can also inform assessments of contemporary governance.

The article concludes by emphasising that the only way to prevent state collapse is to maintain a balance between military and bureaucratic institutions and to prevent the hereditary entrenchment of offices and land grants—a lesson the Samanids learned too late, and which later dynasties such as the Ghaznavids and Seljuks also failed to heed fully. The authors call for further research on the role of Turkish families in Iranian history and for comparative studies of the iqtāʿ system across different Islamic dynasties.

پژوهشنامه خراسان بزرگ

دوره ۱۶، شماره ۶۱، زمستان ۱۴۰۴

ISC | MSRT | ICI

شاپا الکترونیکی: ۲۷۱۷-۱۶۷۱

شاپا چاپی: ۲۲۵۱-۶۱۳۱

مقاله پژوهشی

نقش سیمجوریان در زوال و سقوط حکومت سامانی با تکیه بر مقام سپهسالاری و اقطاع قهستان

کوروش صالحی* (الف) - زهرا جعفرنژاد گرو (ب)

(الف) دانشیار تاریخ، عضو هیات علمی گروه تاریخ دانشگاه سیستان و بلوچستان، زاهدان، ایران (ksalehi50@yahoo.com)

(ب) دانشجوی دکتری تاریخ ایران دوره اسلامی، گروه تاریخ، دانشگاه خوارزمی، تهران، ایران (jafarnejadzahra@yahoo.com)

چکیده

خاندان سیمجوریان در زوال و تضعیف سامانیان نقش عمده‌ای ایفا کردند. مقام سپهسالاری و اقطاع قهستان برای سیمجوریان که غلامان ترک دربار سامانی بودند ابزاری بود که آنان را قادر نمود، زمینه‌های زوال و تضعیف سامانیان را فراهم آورند. از ابتدای قدرت‌گیری سامانیان، سیمجوریان علاوه بر مقام سپهسالاری توانستند حاکمیت بر قهستان را به دست آورده و تا پایان حکومت سامانی و حتی اوایل دوره غزنوی همچنان نگهدارند. ابوالحسن سیمجوری نزدیک به سی سال در حکومت سامانی، سپهسالار خراسان بود. فرزندش ابوعلی بر خودمختاری خود افزود و تضعیف سامانیان را افزایش داد. در اواخر دولت سامانیان ضعف به‌تمامی ارکان و حکام سامانی مسلط شد و خراسان در آشوب و هرج و مرج شد. خاندان سیمجوری نیز بر اقطاع خود قهستان مسلط و نقش مهمی در دوران زوال سامانیان در جهت نابودی آنان ایفا نمودند. این مقاله با روش کتابخانه‌ای تدوین‌یافته به تحلیلی نقش خاندان سیمجوریان در زوال سامانیان می‌پردازد. دستاورد تحقیق نشان می‌دهد که گرایش سیمجوریان به مشارکت در حکومت و تکیه بر اقطاع نسبتاً گسترده قهستان مانع از تمرکز قدرت برای سامانیان شد و یکی از عوامل اصلی سقوط این سلسله را فراهم ساخت.

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۰۹/۱۷

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۲/۰۶

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۱۱/۱۲

تاریخ انتشار: ۱۴۰۴/۱۲/۲۵

شماره صفحات: ۱۷۵-۱۵۷

واژگان کلیدی:

خراسان، سیمجوریان، قهستان،

جهانی، سامانیان.

استناد به مقاله:

صالحی، ک؛ و جعفرنژاد گرو، ز. (۱۴۰۴). نقش سیمجوریان در زوال و سقوط حکومت سامانی با تکیه بر مقام سپهسالاری و اقطاع قهستان. پژوهشنامه خراسان بزرگ، ۱۶(۶۱)، ۱۷۵-۱۵۷.

از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید.

DOI: <https://doi.org/10.22034/jgk.2026.492578.1236>

URL: https://jgk.imamreza.ac.ir/article_252244.html

©Authors retain the copyright and full publishing rights.

مقدمه

در قرن چهارم تقریباً همزاد با برآمدن سامانیان در خراسان بزرگ، خاندان سیمجوری نیز همراه و متحد سامانیان به عرصه سیاسی و نظامی کشوری پا نهادند. این غلامان ترک که با شخصی بنام سیمجور دواتی شناخته می‌شدند؛ خیلی زود در نقش سپهسالاران و به تبع آن؛ اقطاع گران بزرگ دوره سامانی تجلی یافتند اما خیلی زود به روند زوال و تضعیف سامانیان پیوسته و مانع عمده تمرکز قدرت ایشان شدند. واقعیت آن بود که در ساختار حکومت سامانی نوعی ملوک‌الطوایفی ساختارمند شکل گرفته بود که نمی‌توانست بدون آن به حیات خود ادامه دهد این موضوع با ایجاد اتفاق بین دهقانان محلی در ابتدای تشکیل این دولت همراه بود اما با جابجایی جایگاه دهقانان با سپهسالاران ترک و تضعیف جایگاه اهل قلم روند تجزیه و زوال سامانیان توسط خاندان‌های ترک فزونی یافت که در این بین نقش سیمجوریان به عنوان سپهسالاران خراسان و اقطاعداران قهستان بسیار پررنگ بود. عمده اقطاع بزرگ آنان در قهستان بود که بعد از تسلط سامانیان بر سیستان بر آن مستولی شده و تا پایان عمر این سلسله نیز آن را در اختیار داشتند. تسلط بر ماوراءالنهر و خراسان تحت حکومت سامانیان که به شخصی بنام سامان‌خدا از دهقانان بلخ منسوب بود و نسب به بهرام چوبین سردار ساسانی می‌رسانید؛ اولین اقدام برای تشکیل یک حکومت همسو با خلافت و همراه با فرهنگ ایرانی بود. از آنجایی که مقر سامانیان در ماوراءالنهر قرار بود، سپهسالار خود را به حکومت‌های سرزمین‌های مادون‌النهر منصوب می‌کردند به تدریج از اواسط دوره سامانی حضور ترکان در سپاه افزایش یافت و قدرت آنان موجب زوال تدریجی جایگاه دهقانان گردیده و یکی از عناصر قدرت آنان را از کانون قدرت کنار زد. سیمجور یکی از این تازه‌واردان بود که اعقابش به قدرتی عظیم در امارت سامانی مبدل شدند. این مقاله که با روش کتابخانه‌ای ترتیب یافته با استفاده از رویکرد توصیف و تحلیل به بررسی موضوع می‌پردازد و بر آن است تا به این سؤال پاسخ دهد که: سیمجوریان چگونه باعث تضعیف

حکومت سامانیان شدند؟ در پاسخ فرض تحقیق بر این است که اگرچه سیمجوریان در ابتدای قدرت سامانیان نقش متحد و مکمل نیروی حاکمیت را ایفا می‌کردند اما به تدریج با تضعیف سامانیان آنان نیز به مانند بیشتر منابع قدرت فرعی به راه خود رفته و با اعمال و کردار خود زمینه‌های تضعیف سامانی را گسترش دادند.

پیشینه پژوهش

درباره تاریخچه سیمجوریان و نقش آن‌ها در تحولات دوره سامانی، باید به بررسی‌های زیر توجه ویژه نمود؛ مهم‌ترین اثر تحقیقی کتاب سیمجوریان: نخستین دودمان قدرتمند ترک در ایران نوشته استاد (Foruzani, 2002) و همچنین مقاله سی سال سپهسالار؛ علل استمرار سی ساله قدرت سپهسالار ناصر الدوله ابوالحسن سیمجور (Foruzani, 2006)؛ و مقاله آغاز حکومت یافتن ترکان در ایران؛ ابوعلی سیمجوری و نقش او در سقوط سامانیان (Foruzani, 1991) / مقاله فائق خاصه سردار سامانی و مناسبات وی با آل سیمجور، (Rahpeyma sarwestani, 2013) / مقاله تأملی بر نقش سپهسالاران در تضعیف و سقوط حکومت سامانیان (Nouri, 2018)، مقاله جغرافیای تاریخی قهستان از طاهری تا سلجوقی (Behnamfar and Mollaei, 2012) / مقاله واکاوی اوضاع قهستان در قرن‌های سوم و چهارم هجری (Jafari, et al., 2011) / پایان‌نامه خاندان سیمجوریان (تاریخ سیاسی، اجتماعی سپهسالاران سیمجوریان در خراسان) (Jafarpour, Kasaei, 1379) است که هر کدام در نوع خود بی‌نظر و حاوی نکات بسیار سودمندی است.

جایگاه ترکان در حکومت سامانیان

بعد از گذار جهان اسلام از عنصر عرب و عنصر ایرانی در امر سپاهی‌گری، غلامان ترک به واسطه جنگاوری‌شان بسیار باارزش بودند (Kennedy, 2001, pp. 118-119). امیران سامانی مدارسی برای خدمت نظامی یا اداری غلامان ترک که به نظرشان بیشتر از دهقانان مورد اعتماد بودند، ساختند (Frye, 2006, p. 131). سامانیان در این هنگام

به دلیل داشتن اقتدار نظامی، بندگان ترک را برای خدمات لشکری می‌گماشتند. نیاز به نیروی نظامی باعث رونق بازارهای برده‌فروشی (Bahranipour et al., 2018, p. 32) در شهرهای چاچ و اسپجانب شد (Heravi, 2001, p. 385). آشوب‌آفرینی‌های آنان و خطر همدلی‌شان با خلافت، در نظر سامانیان غیرعقلانه بود (Khalatbari; Delrich 2006, pp. 66-68). خلفای عباسی و امرای سامانی ترجیح می‌دادند به‌جای دهقانان از ترکان استفاده کنند. این سپاه ترک، جای سربازانی را گرفته بود که فتوادل‌ها در اختیار امیران می‌گذاشتند. آمدن این سرداران جدید باعث گسترش پدیده اقطاع شد و به‌شدت بر دهقانان زمین‌دار فشار وارد شده و در اثر نداشتن آشنایی این سرداران با کار کشاورزی و ندادن مالیات که درواقع دستمزدشان محسوب می‌شد؛ به‌تدریج این زمین‌ها از کارایی اصلی خود خارج و نقصان به خزانه امیران سامانی افتاد. مقارن قرن ۱۱. م ماوراءالنهر کاملاً در شرف تبدیل به سرزمین ترک‌نشین و تغییر نسبی بافت جمعیتی بود (Frye, 1986, p. 209). سپاهیان ترک که بسیار فرمان‌بردار و برای خدمت حاضر بودند در ایام اوج قدرت دولت سامانی از مرزهای ماوراءالنهر در برابر فشار ترکان بیرون از قلمرو سامانی دفاع می‌کردند و این مهم باعث افزایش قدرت ترکان در دیار شد و به‌تدریج نفوذشان در مقام حاجبان خاصه و مریبان فرزندان امیران مانند بالا گرفت. سیمجور، آلبتگین، فایق و بکتوزون از این نوع غلامان بودند. امیران سامانی از این غلامان به‌مانند وزنه تعادلی در برابر عنصر دهقانان ایرانی که گاهی با سیاست‌های تمرکزگرای آنان مخالفت داشتند، استفاده می‌کردند (Bosworth, 2006, p. 97). با افزایش تمایلات گریز از مرکز دهقانان، دولت سامانی کوشید تا در مقابل دهقانان و سپاهیان ایرانی؛ غلامان ترک و اعیان نظامی جدید را علم کند و اراضی را به‌رسم اقطاع به غلامان نظامی خود واگذار کند. اگرچه این پدیده در ابتدا باعث افزایش قدرت حکومت سامانی شد اما تضمینی بر وفاداری غلامان در درازمدت نبوده (Pigulovskaya, 1975, p. 259) و

نظام اقطاع به ضرر خزانه شده و فشار بر اراضی دولتی بسیار شدیدتر شد (Bosworth, 1996, p. 175). با تسلط ترکان بر امور کشوری و لشکری، امیران سامانی به زیردستان این غلامان تبدیل و قلمرو حکومتشان به قطعات کوچکی در مشرق قلمرو اصلی تبدیل‌شده و مناسبات تیول‌داری نابودی آنان را تسریع نمود (Frye, 2006, p. 130). در تحلیلی می‌توان گفت که سامانیان فکر می‌کردند که می‌توانند با رابطه دست‌نشان‌دگی اقطاع‌داران ترک جای نظام دهقانی کهن را پر نمایند و مناسبات جدیدی بین مرکز و پیرامون پدید بیاورند.

سیمجور دواتی آغاز قدرت‌یابی نرم سیمجوریان در حکومت سامانی و تسلط بر قهستان

جغرافی نویسان عرب ایالت قهستان را مثل سیستان از توابع خراسان شمرده‌اند. قهستان به معنی کوهستان است و به مناسبت وضع طبیعی آن به این نام موسوم گردیده زیرا سرزمین قهستان مرتفع و کوهستانی و اکثر شهرهای قهستان سردسیر است (Lestrangle, 1985, p. 377). اقطاع ناحیه وسیعی مانند قهستان که به تصرف سیمجوریان درآمده بود (Bartol'd, 1987, p. 511) در اثر نفوذ و قدرت آنان به‌صورت موروثی در این خاندان نظیر امتیازات فتوَدالی تا اواخر عمر حکومت سامانی، باقی ماند (Bosworth, 2006, p. 124). در سیاست‌نامه آمده که «ترتیب ملوک قدیم آن‌چنان بوده است که اقطاع ندادندی و هرکسی را بر اندازه در سال چهار بار موجب از خزینه نقد بدادندی ... و عُمال، مال جمع همی‌کردندی و به خزانه همی آوردندی و از خزینه برین مثال هر سه ماهی یک‌بار دادندی و این را بیستگانی خواندندی و این رسم و ترتیب هنوز در خانه محمود باقی‌مانده است» (Nizam al-Mulk Tusi, 1968, p. 134). تکامل و تغییر شکل تدریجی در نظم اقطاع از صورت انتقالی موقت به شکل تیول موروثی که در قرن چهارم هجری آغاز شد (Rawandi, 2003, Vol. 4, p. 1026). زمین‌های اقطاع قانوناً به مالکیت موروثی در نمی‌آمدند، اما عملاً بیشتر این زمین‌ها بعدها به املاک

موروثی تبدیل شدند. چون وارثان مالکان منصوب مقام پدر را در قلمرو ملک نامبرده به گونه ارثی اشغال می‌کردند. بر همین اساس، در خاندان سیمجوری در طول چهار نسل حق بهره‌برداری از املاک واگذاری اقطاع قهستان را داشتند؛ این اشراف تازه‌به‌دوران‌رسیده که بیشتر آن‌ها از میان غلامان ترک بودند، بر میزان نفوذ و ثروتشان بسیار افزوده شد و طبیعتاً این مهم باعث کنار زده شدن اشراف قدیمی یعنی دهقانان گردید (Grantowskia and others, 1980, pp. 208-209). جد سیمجوریان فردی بنام سیمجور دوات‌دار ملقب به ابو عمران بود که به واسطه حسن جمال به سیمجور معروف و در میان خادمان اسماعیل بن احمد سامانی به بزرگی رسید و به مقام سرداری سپاه سامانی تکیه زد (Bayhaqi, 1995, Vol. 2, p. 804). سیمجوریان به هنگام تصرف سیستان (Bosworth, 1994, p. 272) توسط سپاه سامانی، حکومت سیستان یافتند (Narshakhi, 1984, p. 369) و پس از آن، قهستان را نیز گرفتند و اهمیت خود را در نزد آل سامان اعتلا بخشیدند (Foruzani, 2002, pp. 15-19). آنان در تمام طول قرن چهارم هجری (دهم میلادی) با شرکت فعال در جنگ‌ها بر اهمیت خود در ارکان حکومت سامانی افزودند و نیز در بیشتر ادوار سامانیان به‌عنوان حکمرانان خراسان بودند اما پایگاه اصلی قدرتشان در قهستان قرار داشت (Bosworth, 2002, p. 338; Mombini, Foruzani, 2018, p. 32). اینک در منابع از قهستان، به‌عنوان اقطاع قدیم سیمجوریان یاد شده است دلیلی بر این موضوع است (Foruzani, 2002, p. 20).

ابراهیم سیمجوری - افزایش نفوذ در حکومت سامانی

پس از مدتی امیر نصر سامانی، ری را متصرف شد و سیمجور دواتی را به حکومت آنجا گماشت و خود به بخارا بازگشت (Narshakhi, 1984, p. 82). کفایت و تدبیر دو وزیر نامی سامانی (ابوعبدالله جیهانی اول و ابوالفضل بلعمی اول) و رؤسای لشکری مثل حمویة بن علی کوسه و ابوبکر محمد بن مظفر چغانی و پسر او ابوعلی احمد و قراتکین ترک و ابو عمران سیمجور دواتی، حکومت سامانی را در ایام

امارت سی‌ساله امیر نصر بن احمد به اوج اعتلای خود رسانید. با مرگ سیمجور؛ ابراهیم که مردی دادگر و نیکو اثر بود، جانشین پدر شد (Narshakhi, 1984:367-370). ابراهیم به‌عنوان امیری ادیب، عالم و عادل یاد شده که آثاری در سرزمین خراسان از وی نمایان بوده است. از جماعتی از علما سماع حدیث داشت و چندین مرتبه به امارت بخارا رسید، در آنجا نیز آثاری از وی باقی‌مانده است. ابراهیم مدتی در خراسان حکومت کرد. علاوه بر این، وی به حکومت شهرهای مرو، نیشابور و هرات گماشته شد (Sam'ani, 1396 AH/1976 AD, Vol. 7, p. 352). با کسب مقام سپهسالاری خراسان توسط ابراهیم، وی توانست با درایت موجبات ارتقا جایگاه سیاسی و اجتماعی خاندان سیمجور در حکومت سامانی را فراهم نماید و تا زمان طغیان ابوعلی چغانی بر ضد امیر احمد بن اسماعیل، ابراهیم سیمجور بر خراسان سپه‌سالار بود.

ابوالحسن سیمجوری - تداوم قدرت سیمجوریان در حکومت سامانی

امیر عبدالملک بن نوح سامانی پس از آن که بر تخت حکومت مستقر شد، ابومنصور محمد بن عزیز را به وزارت گماشت و ابوسعید بکر بن مالک فرغانی را به سپهسالاری برگماشت. ابوسعید بکر، شحنگی نیشابور را به ابوالحسن محمد سیمجور داد (Gardizi, 1984, pp. 349-351) چون بکر به دستور امیر سامانی کشته شده، ابوالحسن سیمجور در ۲۴۷ ه. ق سپهسالاری خراسان یافت (Ahangaran and others, 2018, p. 7). ابراهیم بن الپتگین الحاجب را با عهد و لواء سپهسالاری به نزد ابوالحسن فرستادند (Gardizi, 1984, p. 352). سپهسالاری ابوالحسن سیمجوری طولی نکشید. وی در ۲۴۹ ه. ق به علت تعدی و اجحاف بر اهل خراسان، معزول و ابومنصور محمد بن عبدالرزاق طوسی را به سپهسالاری برگزید. در سال ۲۵۰ ه. ق ابوالحسن برای بار دوم به سپهسالاری خراسان منصوب گردید. در این مرتبه او به نیشابور آمد و روش پیشین خویش را تغییر داد؛ و بسیاری از تعدیاتی را که سابقاً بر دست او

رفته بود، جبران کرد. در این زمان کار ابوالحسن نظام گرفت و ی مدت ۵ سال در نیشابور مقام کرد و جایی نرفت. او بعد از مدتی مأمور فتح ری و کمک به وشمگیر شد (Gardizi, 1984, p. 357)؛ اما در همین زمان وشمگیر در حال شکار درگذشت. بعد از مرگ وشمگیر بزرگان با پسر او قابوس بن وشمگیر بیعت کردند. در این زمان بیستون پسر دیگر وشمگیر از طبرستان به گرگان آمد و به سپاه ابوالحسن سیمجوری پیوست. بیستون چون این حال را مشاهده کرد به طبرستان رفت و با رکن الدوله بویه صلح کرد (Marashi, 1966, p. 78). وی از المطیع خلیفه عباسی خلعت و لواء طبرستان، گرگان، سالوس و رویان را گرفت. ابوالحسن سیمجوری که اوضاع را چنین دید، به نیشابور بازگشت. این بازگشت در حکومت سامانی دلیلی بر سستی و قصور وی به حساب آمد. اگرچه منصور از سستی رأی ابوالحسن سیمجوری ناراحت شد ولی ابوالحسن به بخارا رفت و با هر تدبیر و پادرمیانی برخی از متنفذان، توانست نظر امیر سامانی را به خود جلب کند. گردیزی می‌آورد که: «امیر ابوالحسن بس مکار و محتال بود، حیل‌ها بکار آورد، به نیشابور بازآمد با سپه‌سالاری ولایت مرو وی را بود» (Gardizi, 1984, p. 359). با این حال، سپهسالاری خراسان همچنان برای او باقی ماند و موفق شد واسطه صلح بین رکن الدوله بویه و امیر نوح سامانی شود. درباریان سامانی از دست رفتن ولایت طبرستان، گرگان، سالوس و رویان را نتیجه اقدامات ابوالحسن می‌دانستند.

نوح بن منصور، ابوالحسن سیمجوری را در منصب سپهسالاری ابقا کرد. نوح پس از رسیدن به قدرت ابوعبدالله بن حفص سالار غازیان بخارا نزد ابوالحسن سیمجوری فرستاد و وی را به ناصر الدوله ملقب ساخت و سپهسالاری ولایت‌های نیشابور، هرات و قهستان را به او واگذار کرد؛ و پیغام داد که: ما بیشتر از آنچه که تو انتظار داشتی به تو دادیم زیرا تو را لایق و وفادار دیدیم و سه چیز به تو دادیم که پدران ما ندادند. ۱- با تو وصلت کردیم که این دلیل بر اعتقاد ما به تو بوده است که موجب ازدیاد قدر و منزلت تو باشد ۲-

زیادت ولایت، به خاطر عظمت بخشیدن به کار تو بوده است. ۳- اعطای لقب به جهت رفعت تو میان دیگران و حراست به ما باشد (Gardizi, 1984, pp. 361-362). «امیر نوح بن منصور او را به انواع الطاف و کرامات و مزید قربات بنواخت و به اقطاعات زیادت موعود گردانید تا او نیز اندر آن متابعت مساهمت نمود و به امارت و سلطنت او هم‌داستان شد» (Jorfadqhani, 1995, p. 35). ابوالحسن سیمجوری در این زمان سپه‌سالار خراسان بود و در نیشابور به سر می‌برد. رابطه خویشاوندی که بین سیمجوریان و خاندان سامانی به وجود آمد، قدرت خاندان سیمجوری رو به افزایش گذاشت و تملک در نیشابور و به‌ویژه قهستان جنبه ثابتی پیدا نمود. اولین اختلاف نظر بین نوح بن منصور با ابوالحسن سیمجوری که امیرالامرا بود در مورد انتصاب ابوالحسین عتبی به وزارت رخ داد. نوح با این انتصاب نظر امیرالامرا را خواست که ابوالحسن جواب داد که عتبی البته به همه هنرهای وزارت آراسته است، اما جوانست و جوان به وزارت پسندیده نباشد (Gardezi, 1984, p. 362). «امیر نوح برخلاف نظر ابوالحسن سیمجوری، عتبی را برای وزارت انتخاب کرد. بدین ترتیب میان عتبی و سیمجوری کدورت ایجاد شد. وزیر تلاش می‌کرد تا حسام الدوله تاش که از ممالیک پدرش بود را به‌جای ابوالحسن بگمارد و سیمجوریان را کنار بزند. (Jorfadaghani, 1374, 45; Hamedani, 1386, 21). با برکناری ابوالحسن سیمجوری، حکومت سامانی دچار آشفتگی و هرج‌ومرج شد (Jorfadqhani, 1995, p. 44). بروز این احوال برای ابوالحسن سیمجوری بسیار فرصت مناسبی برای بازگشت به قدرت بود. از این‌رو عده‌ای از بزرگان دولت از ابوالحسن سیمجور حمایت و امیر نوح بن منصور را در خصوص برکناری او نکوهش کردند. ابوالحسین عتبی ابتدا موفق شد که نفوذ و قدرت دستگاه اداری را که به دست سپاهیان افتاده بود، مجدد احیا کند اما با شکستی که در سال ۳۷۱ ه. ق از سپاه آل‌بویه به قوای سامانی رسید، او مجبور شد که امور لشکری را خود در دست گیرد و این امر سبب مخالفت امراء لشکر با او گردید.

ابوالحسن سیمجور در سال ۳۷۱ ه. ق از حکومت خراسان معزول شد و با فائق از در مخالفت با عتبی درآمد (Narshakhi, 1984, p. 355). ابوالحسن سیمجوری که از دیرباز در خراسان اقامت داشت و آنچه می‌خواست انجام می‌داد. پس عتبی او را برکنار کرد و بجایش حسام الدوله ابا العباس تاش را گمارد (Ibn al-Athir, 1992, vol. 21, p. 131). تاش پس از استقرار در نیشابور زمام کارها را به دست گرفت و به اداره امور پرداخت. ابوالحسن سیمجوری در افزایش قدرت سامانیان نقشی چشم‌گیری داشت و عدم توجه به قدرت ابوالحسن و برکنار وی از سپهسالاری خراسان برای امیرسامانی گران تمام شد. ابوالحسن سیمجوری ابتدا به تغییر خشمگین شد و گفت: «ما را ضرورتی نیست تحمل سفاهت عتبی کردن و مرا خود مطاوعت آل سامان چه حاجت؛ من خود امیر خراسانم و پسر مرا اسفه‌سالار و این کار به ما اولی‌تر که استعداد تمام و مردان کار و خزاین آبادان داریم» (Aufi, 1983, p. 689)؛ اما بعد از اندکی با سیاست تام گفت: «در ایام شیخوخت رقم کفران و سمت عصیان بر خویشتن کشیدن موجب ملامت و ندامت باشد» (Jorfadqhani, 1995, p. 45)؛ او رسولی نزد امیر نوح برای عذرخواهی فرستاد و وابستگان خویش را به آرامش فراخواند. وصف این رفتار ناپسند امیرسامانی با ابوالحسن سیمجوری در سخن صاحب بن عباد وزیر فخرالدوله بویهی آمده و این وزیر ریزین این تحول را نشانی بر زلزله در خراسان و عدم ثبات در حکومت سامانی گرفته است «در خراسان زلزله‌ای شد که هرگز ننشیدند و این‌همه به سبب آن بود که به‌موجب اشارات با ابوالحسن سیمجور رفت و هر که با ارباب رأی مشورت کند و ایشان را خلاف کند ملک دولت او گسسته شود و بنای مملکت شکسته» (Aufi, 1983, p. 691). مقاومت‌های امیرخلف صفاری (امیر محلی سیستان) مقدمه ضعف سامانیان شد. عاقبت امیر سامانی به ابوالحسن سیمجور سپه‌سالار سابق اردوی خراسان متوسل شد و او را به دفع خلف به سیستان مأموریت داد و او مأمور سیستان شد.

ابوالحسن با امیر خلف صفاری روابط دوستانه داشت و به‌طور مخفیانه از امیر خلف خواست که قلعه ارگ را به سپاه سامانی دهد و به قلعه‌ای دیگر رود تا ابوالحسن بتواند پیش امیر سامانی تسخیر قلعه ارگ را نتیجه زحمات خود جلوه دهد این موضوع باعث شد که روابط سیمجوریان با آل سامان ظاهراً اصلاح شود. طول نکشید که حسین وفات یافت و خلف در امیری سیستان مستقل گردید (Jorfadaghani, 1995, pp. 46-47; Hamadani, 2007, pp. 22-23 and Ibn al-Athir, 1992, p. vol. 20, p. 275). ابوالحسن سیمجوری با جلوه دادن فتح سیستان، در پی اهداف خودش بود. قدرت خاندان سیمجوری در زمان فتح سیستان به حدی رسیده بود که در تمام امور سلطنت سامانی ریشه دوانیده بودند و در عزل و نصب وزرا دخالت می‌نمودند. ابوالحسین عتبی به تحریک فائق به دست غلامی چند به قتل رسید. تاش که هنوز سپهسالاری خراسان را داشت در نیشابور بود. خود را برای حمله به فائق و سیمجور آماده می‌کرد. ابوالعباس تاش در نبرد در گرگان منهزم گردید و ابن سیمجور فرصت را برای شورش مناسب دید. در این زمان سیمجور از سیستان به‌سوی خراسان حرکت نمود و در قهستان اقامت نمود. ابوالحسن سیمجور بی‌اجازه امیر نوح به خراسان بازگشت. ابو الحسین مزنی او را بر آن حرکت بی‌اجازه ملامت کرد. دستور داد که از خراسان به قهستان که اقطاع او بود، برود. (Jorfadaghani, 1995, p. 63). در این زمان ابوالحسن سیمجور با توافق با فائق درصد درآمد، امور خراسان را در دست گیرند. از بخت خوش او در کار سامانیان اختلال افتاده بود و امرا (ابوعلی چغانی، آلپتکین، بکر بن مالک و...) (Foruzani, 2002, pp. 34-35) اطاعت ایشان نمی‌نمودند و همسایگان دور و نزدیک (خلافت، آل‌بویه، زیاریان) هم به در قلمرو سامانی دست‌کاری یا طمع کردند. ابوالعباس تاش که در بخارا بود؛ ابوالحسن سیمجور و فائق به خراسان شده و به غارت اموال تاش پرداختند. در این هنگام که اوضاع سامانیان خوب نبود، تاش با سپاهش از

ماوراءالنهر به خراسان آمد اما صلح بین دو سپاه برقرار شد و بر مبنای آن ابوالعباس تاش در حکومت و سپهسالاری خراسان باقی ماند، ابوعلی سیمجور به حکومت هرات رسید، فائق حکومت بلخ یافت. در ادامه ابوالحسن سیمجور موفق شد ابوالحسین مزنی را از وزارت برکنار و عبدالرحمان فارسی را به جای وی منصوب کند (Khandmir, 1999, Vol. 2: 365; Gardizi, 1984, p. 366, Ibn al-Athir, 1992, Vol. 21, p. 145) و همچنان به فرمانرواییش بر قهستان ادامه دهد. عمر این صلح کم بود و این کشمکش‌ها زمینه دخالت سامانیان و آل بویه را در فراهم می‌کرد و در نتیجه آن، خراسان به کلی از حیطه قدرت سیمجوریان بیرون آمد. با انتصاب عبدالله عزیز از طرف نوح بن منصور به وزارت، بنا بر عداوتی که با تاش داشت او را از امارات و زعامت خراسان معزول و ابوالحسن سیمجوری را به حکومت آن ولایت منصوب کرد. (Hamedani, 2007, p. 27; Mirkhand, 1996, Vol. 2, p. 567) اما آخرین وزیران سامانی قادر به استقرار نظم نبودند و بیشتر نواحی در عصیان بوده و درآمد دولت با کاهش روبرو شد و لشکریان ترک متعرض مردمان می‌شدند (Bartol'd, 1366, p. 540). سرانجام بین تاش و ابوالحسن سیمجوری جنگی روی داد و تاش منهزم گشت و به قلمرو آل بویه فرار کرد و از جانب فخرالدوله حکومت گرگان یافت. در این زمان سیمجوریان قدرتمندترین خاندان در قلمرو سامانیان شدند. در این مقطع به دلیل تعویض مکرر وزرا و نبود قدرت حفظ نظم قلمرو سامانی، با وجود دفع تاش و مغلوب شدن دیالمه ری، باز هم دولت سامانی رو به بانحطاط و اضمحلال می‌رفت و حکومت اکثر ولایت ماوراءالنهر و سایر نواحی مختلف قلمرو سامانی به خودمختاری گرایید و امور خزانه دولت نیز دست‌خوش بی‌نظمی شد. در چنین موقعیتی قدرت عمده در دست غلامان ترک متمرکز شد و در مقابل این طبقه؛ سرداران نوح با یکدیگر مکرراً در حال جنگ و ستیز بودند (Bayat, 1989, p. 331). ابوالحسن سیمجوری بعد از غلبه بر تاش، بر خراسان مسلط شد. وی در سال ۳۷۸

ه.ق از دنیا رفت. پس از مرگ سیمجور امیر نوح مقام وی را به پسرش ابوعلی سیمجوری داد.

ابوعلی سیمجوری از حفظ میراث قدرت تا ایستادگی در برابر حکومت سامانی

در وقت مرگ ابوالحسن سیمجور پسرش ابوعلی در هرات و ابوالقاسم در نیشابور بود، دشمنان ابتدا میان دو برادر سعایت کردند و نزدیک بود که بین آن دو وحشت و نفرتی پیدا شود (Hamedani, 2007, p. 367)، ولی ابوالقاسم از نیشابور به هرات آمد و خزانه و غلامان پدر را به نزد برادر آورد و تسلیم کرد و کدورت از میان برخاست (Narshakhi, 1984:371). ابوعلی سیمجوری برای اولین بار به نیابت پدرش در هرات مستقر شد و سپس هم چنان از سوی پدرش مرتبت یافته و صاحب اقتدار شد تا جایی که ابوالحسن خود را والی خراسان و پسرش ابوعلی را سپهسالار خراسان بر می‌شمارد. وی بعدها توافقی که میان او و پدرش فائق و تاش صورت گرفت به امیری هرات منصوب شد و زمام امور آن جا را به دست گرفت. به طور نسبی ابوالحسن سیمجور مدت مدیدی به استقلال در ولایت خراسان امارت داشت و بعد از مرگش نیز منصب او به پسرش ابوعلی رسید و امیر نوح سامانی فرمان حکومت نیشابور را برای او زد و از سویی نیز امارت شهر هرات به فائق واگذار شد که باعث شد بین ابوعلی سیمجور و فائق سوءظن ایجاد شود. (Tatawi, 1971, Qazvini, 2003, Vol. 3, p. 1971). در نتیجه جدال بین ابوعلی سیمجوری و فائق، برخی از نواحی به قلمرو ابوعلی درآمد. با شکست فائق و فرار او به سوی بخارا، امیر نوح سامانی که نسبت به او بدگمان بود، بگتوزون را با جمعی از امرا به دفع فایق فرستاد و فائق از بگتوزون شکست خورده و راهی بلخ شد. دربار سامانی برای کاهش قدرت سپهسالار جدید خراسان (ابوعلی سیمجوری) به دسیسه روی آورده بود تا بتواند به هدف نهایی آن یعنی برکناری وی از آن مقام مهم برسد، اما این اعمال در ذهن ابوعلی سیمجوری خاطره‌های نامطلوب بر جای گذاشت و با این اقدام ناسنجیده دربار امیر نوح، در واگذاری هرات به فائق، کدورتی را که ابوعلی

سیمجوری از هنگام عزل پدر از مقام سپهسالاری در دل داشت، عمیق‌تر کرد (Foruzani, 2002, p. 101). ابتدا ابوعلی با فرستادن رسولانی درخواست سپهسالاری خراسان را از امیر نوح سامانی کرد و به خدمات آل سیمجور نسبت به حکومت سامانی اشارات بسیار نمود و درخواست فرمان ایالت خراسان کرد. امیر سامانی چاره‌ای جز پذیرش درخواست ابوعلی سیمجوری را نداشت (Mostofi, 1985, p. 384). امیرنوح با اعطای لقب عمادالدوله، مقام سپهسالاری و امارت بر خراسان را برای ابوعلی فرستاد اما ضعف درونی روبه افزایش حکومت سامانی، زمینه را برای خودسری ابوعلی سیمجوری و بی‌اعتنایی وی نسبت به حکومت مرکزی و شخص امیر سامانی فراهم آورده بود (Foruzani, 2002, p. 101). این بود که حمایت جهت دار دولت بخارا از فائق باعث شکست فائق و تصرف کل خراسان توسط ابوعلی سیمجور شد (Foruzani, 2002, pp. 125-136). ابو علی خیلی زود اموال و نواحی خراسان را بین سپاه و نزدیکان خود تقسیم کرد و هر چه امیر نوح از او استدعا کرد تا بعضی از ولایت خراسان را به کارگزاران وی واگذار کند، ابو علی به سخنان او توجهی نکرد. (Jorfadaghani, 1995, p. 91; Hamedani, 2007, p. 37) و به علت قدرت و شوکت و ثروت زیادی که به دست آورده بود به تدریج راه استقلال در قلمرو خراسان را در پیش گرفت (Monshi Kermani, 1985, p. 37).

گردیزی می‌نویسد که ابوعلی؛ سپاه، سلاح و خزینه بسیاری فراهم کرد و هرگونه استخفافی را به امیر نوح جاری کرد؛ و خویشان را «امیر الامراء المؤید من السماء» لقب کرد (Gardezi, 1984, p. 368). او با انتخاب چنین لقبی در پی تثبیت موقعیت خود در قبال دولت سامانیان همچون امیرالامراء عراق در برابر خلیفه عباسیان بود (Heravi, 2001, 427). در این هنگام ابوعلی که در پی ایستادگی در برابر امیر نوح سامانی بود در پی فتح ناحیه غرستان بود؛ اما شار حاضر به اطاعت از ابوعلی و طغیان در برابر سامانیان نشد. ابوعلی، ابوالقاسم فقیه را با جمعی از سپاه و ارکان دولت به محاصره غرستان فرستاد. شار از این ناحیه خارج

شد و در یکی از دورترین قلاع سنگر گرفت اما سپاه سیمجوری به فرماندهی فقیه، این ولایت و اموال آن را گرفت. امیر نوح سبکتگین را به یاری طلبید و شار و پدرش به سبکتگین پیوستند و علیه ابوعلی سیمجوری جنگیدند و دوباره به حکومت خود بازگشتند. ابوعلی از آمدن سبکتگین به خراسان دل مشغول شد و سپاه خود را از غرستان فرخواند (Jorfadaghani, 1995, p. 323; Ibn al-Athir, 1992, vol. 21 260; Hamadani, 2007, p. 140). این درگیریهای داخلی سبب شد تا قراخانیان ترک فرصت را برای سقوط آل سامان آماده دیده و در پی گسترش قلمرو خود در غرب ماوراءالنهر باشند (Heravi, 2001, 428). دراین‌بین ابوعلی سیمجوری به‌صورت مخفیانه با ایلکخان هم‌پیمان شد. فائق نیز مخفیانه از بغراخان استمداد جستند و بغراخان بهترین فرصت را برای حمله به دست آورد. امیر نوح پیوسته به ابوعلی نامه نوشت و از او مال و لشکر برای کمک درخواست کرد؛ اما ابوعلی از این کار امتناع ورزید (Gardizi, 1363, 369; Jorfadaghani, 1374, 96). فائق نیز به استقبال بغراخان رفت و در صف امرای او قرار گرفت و به بلخ رفت. امیر نوح سامانی به ابوعلی سیمجور مرتب پیام می‌فرستاد و استمداد می‌طلبید اما ابوعلی او را با دروغهای مکرر فریب می‌داد. سرانجام امیر نوح که بر شط آمل (آنسوی رود جیحون) فرود آمده بود، بار دیگر کسی را نزد ابوعلی فرستاد و کمک خواست و گفت: وقت آن رسید که به وفای حقوق گذشته اقدام کنی و در یاری آل سامان به گذشتگان خود اقتدا کنی. ابوعلی همچنان در بی‌وفایی خود مصر بود (Mirkhand, 1996, Vol. 2, p. 570; Tatavi, 2003, Vol. 3, p. 1973). بخت با امیر نوح همراه شد و وی به کمک نیاز پیدا نکرد و بغراخان در بخارا بیمار شد و در راه بازگشت به ترکستان، درگذشت.

خیلی زود فائق بی پشتیبان شد و درصدد برآمد که پیش از دستی کرده و حکومت امیر نوح را نابود کند اما در نبردی که روی داد، فائق منهزم شد و ناچاراً به ابوعلی سیمجور محلق شد و متفقاً به خلع امیر نوح از حکومت پرداختند. امیر نوح پس از آگاهی از اتفاق ابوعلی و فائق از سبکتگین کمک

خواست اما او در هندوستان به جنگ اشتغال داشت (Mirkhand, 1996, Vol. 2, p. 571). امیرنوح نمی‌توانست حکومتش را در برابر ترکان قراخانی و اتحاد ابوعلی و فایق حفظ کند لذا از سبکتگین یاری خواست و سبکتگین از این زمان در دولت سامانیان قدرت و نفوذی بسیار به دست آورد. سبکتگین برای مقابله با ابوعلی سیمجوری به شهرهای کش و نخشب رفته و با امیر نوح که از بخارا آمده بود، همراه شد. سبکتگین در حدود طالقان خراسان گروهی از اسماعیلیان هواخواه سیمجوریان را به قتل رسانید و به لقب ناصر الدین مفتخر شد. ابوعلی سیمجور که از قصد امیر نوح و سبکتگین برای تصرف هرات آگاه شد؛ از نیشابور به هرات عقب نشست. امیر سامانی نیز به نیشابور درآمد و از آنجای که بیشتر لشکریانش به قرامطه پیوسته بودند، در مسجد جامع نیشابور، خطبه به نام المستنصر خلیفه فاطمی مصر خواند. در این زمان ابوعلی سیمجوری طلب صلح نمود اما امیر نوح نپذیرفت (Juzjani, 1984, vol. 1, p. 213). نوح بعد از این فتح محمود را به جای ابوعلی سیمجوری به حکمرانی خراسان منصوب کرد. ابوعلی سیمجوری هم برای یافتن پناهگاهی به نزد فخرالدوله از آل بویه رفت و با وساطت صاحب بن عباد دوستی حاصل شد. فخرالدوله دستور داد تا اموالی از گرگان در اختیار ابوعلی قرار گیرد تا صرف مخارج سپاه وی گردد (Hamedani, 2007, p. 50) اما ابوعلی در گرگان درصدد مخالفت با دیلمیان برآمد و می‌خواست گرگان را به نفع سامانیان و برای تقرب دوباره نزد آنان تصرف کند که با مخالفت فائق مواجه شد (Mostofi, 1985, p. 386). سپس سودای تصرف ولایت کرمان در سر داشت اما از سرگذشتی که بر تاش رفته بود، ترسید و مجدد به فکر تصرف خراسان و نیشابور افتاد؛ زیرا متوجه شده بود که سبکتگین به هرات بازگشته و سپاه محمود اندک است، پس فرصت مناسبی برای بازگشت به نیشابور است (Bayhaqi, 1995, vol. 1, p. 251). ابوعلی سیمجور که از ری به نیشابور آمد و مردم نیشابور به ابوعلی پیوستند و پس از

جنگی ابوعلی سیمجور فاتح و محمود منهنم و به هرات گریخت. این پیروزی مانع از آن نشد که سبکتگین از محمود حمایت نکند لذا با سپاهش همراه محمود شد و ابوعلی به سوی طوس فراری شد و سبکتگین و محمود به دنبال او شدند. سبکتگین رسولی نزد ابوعلی فرستاد و پیغام داد که "تو از خاندان کهنی هستی و من دوست ندارم این خاندان نابود کنم لذا نصیحت مرا بپذیر و صلح کن" اما در طوس جنگ در گرفت و سپاه ابوعلی شکست خورد (Bayhaqi, 1995, vol. 1, p. 252). سبکتگین سعی نمود با وعده ابوعلی را به اطاعت خاندان سامانی وادار کند ولی ابوعلی از اطاعت سامانیان سر می‌پیچید (Juzjani, 1984, vol. 1, p. 214). ابوعلی مدتی در ولایت خوارزم به سر برد تا اینکه به دعوت نوح سامانی به بخارا رفت و زندانی شد. سبکتگین زمانی که از گرفتاری او آگاه شد از نوح سامانی او را طلب کرد و نوح سامانی ابوعلی سیمجوری را به غزنین فرستادند. دراین‌بین پسر ابوعلی به نام ابوالحسن که در قاین بود به ری نزد فخرالدوله دیلمی پناهنده شد و فخرالدوله او را پذیرا شد؛ اما بعد از چندی مخفیانه به نیشابور رفت چون فکر می‌کرد که آمدنش به خراسان مخفی می‌ماند و می‌تواند خراسان را دوباره به دست آورد (Jorfadaghani, 1995, p. 144; Narshekhi, 1984, p. 373 Hamedani, 2007, p. 66) اما سبکتگین، ابوعلی و پسرش ابوالحسن سیمجوری و چند تن از افراد وی را در قلعه گردیز زندانی نمود و در سال ۳۸۷ ه.ق آن‌ها را به قتل رساندند (Gardezi, 1984, p. 375). بعد از این واقعه بگتوزون سپه‌سالار ترک از جانب منصور دوم سامانی به حکومت خراسان منصوب و عازم نیشابور شد.

ابوالقاسم سیمجوری تلاش برای احیای قدرت از دست رفته
بعد از مرگ ابوعلی برادرش ابوالقاسم فرمانروایی قهستان را دریافت کرد زیرا او از برادرش به دلیل ناخرسندی از واگذاری هرات به ایلمنکو دلگیر شده و در جنگ طوس شرکت نجست و نسبت به امیر نوح سامانی و سبکتگین نیز اظهار اطاعت کرد. سبکتگین از امیر نوح درخواست کرد که قهستان اقطاع قدیم سیمجوریان را به ابوالقاسم سیمجوری واگذار

کند (Jorfadaghani, 1995, p. 141). به همین دلیل نیز توانست منشور ولایت قهستان را به وی دادند اما او به دلیل خلاء سیاسی و نظامی پیش آمده؛ به نیشابور رفته و سعی داشت قدرت از دست رفته سیمجوریان در خراسان را احیا کند اما سبکتگین بعد از صلح با قراخانیان متوجه سرکوب ابوالقاسم سیمجوری شد اما ابوالقاسم خراسان را ترک و به فخرالدوله پناه برد. ابوالقاسم سیمجور بعد از مرگ فخرالدوله در گرگان در پناه پسر وی مجدالدوله به سر می برد و موفق شد سپاه بزرگی را تشکیل دهد (Hamedani, 2007, p. 76) و به خدمت آل بویه درآمد اما فائق او را به بازگشت به خراسان و مقام سپهسالاری ترغیب نمود تا بر بگتوزون بتازد. ابوالقاسم به خراسان بازگشت و در جنگ با بگتوزون شکست خورد و نهایتاً صلیحی برقرار شد. ابوالقاسم فرمانروایی هرات و قهستان را دریافت کرد و بگتوزون حکومت نیشابور را برای خود نگاه داشت (Narshekhi, 1984, p. 379) و ابوسهل فرزند ابوالقاسم به عنوان گروگان نزد بگتوزون مقیم شد (Hamedani, 2007, pp. 95-96).

فایق و بگتوزون که می ترسیدند که مبادا منصور دوم به نفع محمود به آن دو خیانت ورزد، منصور سامانی را از پادشاهی خلع کردند و ابوالفوارس عبدالملک برادرش را به امارات برداشتند. با قتل منصور به دست سردارانش، محمود فرصتی یافت تا به عنوان کین خواه امیر مقتول، دعوی خویش را از سرگیرد؛ اما دریافت که دشمنانش، بگتوزون و فایق با اتحاد با ابوالقاسم سیمجوری ممکن است بسیار تواناتر از وی شده و کار او را بسازند؛ لذا با آن ها صلح کرد و بلخ و هرات را تحت حکومت خود نگه داشت اما طرف مقابل به عهد و پیمان عمل نکرد و عده ای در بازگشت، به سپاه وی تاختند، اما نتوانستند بر محمود غالب شوند. جنگ از سر گرفته شد و محمود در حوالی مرو شکست قاطعی بر متحدان وارد آورد (Frye, 2006, p. 139) و محمود تمام سرزمین های جنوب جیحون را نیز در اختیار گرفت. بعد از این شکست ابوالقاسم سیمجور به اسماعیل منتصر سامانی پیوست.

اسماعیل منتصر نیز از نیشابور نزد قابوس بن وشمگیر رفت و قابوس، وی را به سوی قلمرو آل بویه فرستاد و فرزندان وی منوچهر و دارا، اسماعیل منتصر را همراهی می کردند. اسماعیل منتصر از روی ناچاری به سوی ری حرکت کرد. در این اوضاع قلمرو آل بویه نابسامان بود با این وجود مردم، شهر را حفظ کردند و بزرگان سپاه آل بویه، امرای سامانی از جمله ابوالقاسم سیمجوری را با رشوه فریفتند و اسماعیل منتصر را راهی فتح خراسان کردند و از سپاه قابوس جدا کردند (Ibn al-Athir, 1992, vol. 21, p. 270). بعد از این احوال اسماعیل منتصر به نیشابور یورش برد اما سلطان محمود، سپاه سامانی را شکست داد و اسماعیل منتصر و ابوالقاسم سیمجوری تا سرخس دنبال و در نبردی که روی داد سپاه سامانی شکست خورده و در نتیجه ابوالقاسم سیمجوری دستگیر و به غرته فرستاد شد.

آخرین بارقه از تلاش سیمجوریان برای احیای شکوت خود در اقطاعشان در قهستان، در اواخر سلطنت ملک شاه سلجوقی اتفاق افتاد. از آنجایی که حکومت قهستان به امیر گلزارغ واگذار شده بود، مردم از ظلم و تعدی امیر سلجوقی به جان آمده بودند و در پی اقداماتی علیه او شدند دراین بین منور نامی از سیمجوریان حاکم دژ طبس (Hamedani, 1987, p. 157; Kashani, 1987, p. 122) متوجه اسماعیلیه شد و حسن صباح افرادی را به کمک منور برای دفع امیر سلجوقی فرستاد. اسماعیلیه در قهستان پیشرفت کردند و بر کل قهستان از جمله بر خوز، خوسف، زوزن، قاین و تون و نواحی مجاور آن مسلط شدند. اسماعیلیان از توهین و استخفاف امیر سلجوقی نسبت به خاندان سیمجوری بهره برداری کردند (Ibn al-Athir, 1371, vol. 23, p. 2628; Tatavi, Qazvini, 1382, vol. 4, p. 292) و از جایگاه مردمی آنان برای رونق کار خود بهره جستند به طوری که هواداری آنان از سیمجوریان باعث گسترش نفوذ اسماعیلیان در قهستان شد.

ورود غلامان ترک در حکومت سامانی

در تاریخ دوره اسلامی در کنار دو عنصر عرب و عجم که هر کدام در نقشهای نظامی یا اداری- اقتصادی به اموری مشغول بودند؛ در اثر ضرورت تحولات پیش آمده، تقاضا برای جذب عنصری تازه در کلیه دربارهای خلافتی یا امارتی بالا رفت. ترکان مهمترین عنصری بودند که از زمان خلافت معتصم به عنوان محافظین نظامی خلفا وارد عرصه سیاست شدند و اندکی بعد بر خلفا مسلط شدند و این غلامان که در وجوه مختلف نظامی و انتظامی از آنان استفاده می شد و بسیار گوش به فرمان نیز بودند، به واسطه شجاعت و دلوری و مهارت در تیراندازی و سواری به تدریج موفق شدند مراتب بالاتری را طی کنند و به مقامات بلندی برسند و در نهایت این عنصر تازه وارد به زودی برای حفظ منافع خود به اسلام گرویدند. (Tarikh-e Al-e Saljuq dar anatoli, 1998:15-16)؛ زیرا صفت کافر بودن ایشان نوع روابطشان با مسلمانان را تدوین می نمود که با اسلام آوری به طور کلی تغییر یافت. پای آنان را به صورت گسترده به جهان اسلام باز کرد. تسلط ترکان بر خلافت پدیده ای بود که به زودی برای سایر سلسله های فرمانروای مسلمان نیز از میان همین عنصر جدید و به ویژه ایران تحقق یافت. (Spühler, 1994, p. 151). واقعیت آن بود که غلامان ترک از هنگامی که راه به دربار ایرانی نظیر سامانیان باز کردند اگرچه در ابتدا زیر دستان بسیار مطیع و منظمی برای سامانیان بودند اما با گذشت زمان و ارتقای جایگاهشان به امرایی فزونی خواه و فرادست تبدیل و در برابر صاحبان خود نیز ایستادند. به تدریج در اثر افزایش نفوذ فرماندهان ترک در سپاه سامانی، تفرقه و تشتت بین عناصر جدید و قدیم در گرفت. نداشتن تأمین مالی و فزون خواهی ترکان مانع از نظارت درست بر آنان بود. آنان به هنگام نگرفتن مستمری به دزدی، غارت و تصرف اموال مردمان فرودست می پرداختند و چنانکه در آن زمان معمول بود در جنگها قسمتی از غنائم نیز سهمشان می شد و تا تثبیت سرزمین متصرفی نیز به خود اجازه می داند که به غارت

این نوع سرزمینها بپردازند (Zarrinkoob, 1999, p. 389).

تحلیلی بر زوال سیمجوریان نافرمان و سامانیان بی سرباز

در تحلیل قدرت سیمجوریان در درون حکومت سامانیان باید گفت که قدرت آنان از دو سو با قدرت سامانیان در تعارض قرار داشت و اگرچه در ابتدای حکومت سامانی به نوعی؛ در کوتاه مدت در استحکام قدرت سامانیان نقش پررنگی داشتند اما با تداوم قدرتشان در بلند مدت قدرت ساختاری سامانیان را با چالش حدی مواجه ساخت. سیمجوریان از اولین خاندانهایی بودند که به استخدام سامانیان درآمدند و از منصب دواتداری به مقام سپهسالاری رسیدند. تحلیل سامانیان چنان بود که با جایگزینی نیروی غلامان به جای نیروی دهقانان می تواند ساختار حکومت سامانیان را از نظام متمایل به عدم تمرکز دهقانی فاصله داده و به یک نظام متمرکزتر گوش به فرمان توسط غلامان ترک نزدیک کند. البته این افق ذهنی به طور نسبی در کوتاه مدت محقق شد اما با گذشت زمان سیمجوریان به عنوان دولت در دولت عمل کرده از قوام و قوت سامانیان کاستند. در یک روند قابل تصور می توان گفت سیمجوریان در ابتدا با نظام دهقانی به نفع سامانیان در جدال شدند و توانستند به مناصب و اقطاع بزرگی دست یازند که در این مقطع سامانیان به شدت به آنها متکی شدند. در مرحله دوم سیمجوریان در رقابت با سایر امرای سامانی قرار گرفتند و به انحصار قدرت پرداختند که نتیجه آن ضعیف شدن حکومت سامانی بود. در مرحله سوم سیمجوریان برای حفظ و به دست گرفتن مجدد قدرت خویش به ایجاد ارتباط با رقبای خارجی سامانی نظیر آل بویه، زیاریان پرداختند و سامانیان نیز از غلامان دیگری برای مهار و حذف آنان کمک گرفتند. سبکتگین داماد البتگین که از غلامان قپچاق بود، در روزگار سامانیان فرمانروای غزنه شد و هنگام شورش آل سیمجور و فایق در خراسان از سامانیان حمایت کرد و سپهسالاری آن خطه را برای فرزند خود محمود گرفت.

استفاده از نیروی ترک در سپاه سامانی تا زمانی که دولت سامانی، منابع مالی لازم برای پرداخت مواجب سپاهیان ترک را داشت، مساله ساز نبود و خدمات ترکان در پیشرفت‌های نظامی مشهود بود اما از طرفی زیاده‌طلبی‌ها و ازدیاد قدرت ترکان و از جانب دیگر، ضعف روز افزون دستگاه دیوانی سامانی موجب از میان رفتن تعادل اداری و سازمانی گردید و این کشمکش مکرر دیوانسالاران و سپهسالاران را در پی داشت (Foruzani, 2006, p. 13) که به تضعیف حکومت سامانی خلاصه می‌شد. غلام سپاهیان در ساختار سیاسی سامانیان پس از مدتی و با تجربه کردن قدرت، هم خوی فرمان بردار را از دست دادند و هم به دلیل بر خور داری از امتیازات و پشتوانه‌های چشمگیر اقتصادی و مالی، مفتون و مغلوب تعلقات مادی و معنوی شدیدی شدند (Khalatbari; Delrich 2006, p. 74). در عهد زوال و سستی حکمرانان سامانی، سپهسالاران در این دوره از قدرت روز افزون برخوردار شدند. بیشتر این سپاهیان در خراسان و ماوراءالنهر ترک بودند و بر اموال و نفوذشان مرتباً اضافه می‌شد که این وضعیت از آشفته‌گی و فساد بر می‌خاست (Sanaei, Badkoobe, 2012, p. 13). شورش‌های که در دربار بخارا صورت می‌گرفت نشان می‌داد که طبقات نظامی و امرای صاحب زمین که مخالفت سیاست امیر سامانی در متمرکز ساختن امور بودند، قدرت یافته‌اند و انقلابات خراسان، آن ایالت را از زیر قدرت بخارا بیرون برده است (Bosworth, 1371, p. 161). هزینه‌های مالی موجب وضع مالیات‌های تازه از سوی سامانیان می‌گردید و نارضایی طبقات متنفذ زمین‌دار و نظامی آن‌ها بالا گرفت. شکل و تردیدهایی که بر سر موضوع جانشینی وجود داشت، دست روسای نظامی ترک و دیوانسالاران برجسته نظیر خاندان بلعمی و عتبی را بازگذاشت تا هر که را خود می‌خواهند به عمارات بردارند. نیروهای مرکز گریز متنفذ، یعنی فرمانروایان نواحی دوردست قلمرو سامانی به بیرون کشیدن خود از زیر سلطه دولت بخارا آغاز کردند (Frye, 2006, p. 144). در میانه دوره سامانی اختیار عواید مالی

خراسان با سپهسالار بود که ضمن کسر بهره شخصی و هزینه معاش لشکریان اگر چیزی باقی می‌ماند صرف امور دیگر می‌شد این امر و همچنین کشمکش میان امرای سامانی برای به چنگ آوردن منصب سپهسالاری خراسان از موانع پیشرفت یا گاهی اسباب خرابی این ولایت می‌شد. در سپهسالاری امرای سیمجوری مصادره اموال و زیاده‌خواهی در گرفتن مالیات کم نبود (Sanaei, Badkoobe, 2012, pp. 11-12). ناسازگاری دوسویه امرای ترک با یکدیگر و با سیاست تمرکز مورد نظر اهل دیوان در جایگاه سنتی مادون و پیرامون، شان حکومت سامانی را به‌عنوان مافوق و مرکز قدرت تهدید می‌کرد. این تحولات علاوه بر این‌که خراسان را از سلطه سامانیان خارج کرد، باعث تحقق تحولات غیرهمگن سامانی در ماوراءالنهر هم شد (Zarrinkoob, 1999, p. 407). نبود توان نظامی تحت فرمان (سپهسالاران نافرمان) و از دست رفتن نیروهای حیاتی (جایگزینی اقطاع‌داران به جای دهقانان) در دوره آخرین فرمانروایان آل سامان باعث حذف تمرکز و تولید ثروت گردید و برای قراخانیان و غزنویان بهترین فرصت را برای گرفتن قلمرو سامانی فراهم ساخت. براساس منابع، بغراخان (Sam'ani, 2007) را دهقانان به ماوراءالنهر فرخوانده‌اند. دهقانان از این فتح که به دست ترک‌ها اتفاق افتاد، بهره‌برداری کردند.

طبقه دهقانان توانست در زندگی اقتصادی و سیاسی خود اهمیت سنتی خود را حفظ کند (Bartol'd, 1997, p. 100). به طور نسبی حکومت سامانی از طبقه دهقانی برخاست اما نتوانست دهقانان را که نقش بالنسبه مهمی در امور دولت بازی می‌کردند را راضی نگهدارد. سیمجوریان که از اواسط دوره سامانی آشکار با حکومت مرکزی در رقابت بودند علاوه بر لشکریان تحت فرمان از توجه علنی روحانیان نیز در این روند استفاده می‌کردند (Bartol'd, 1987, p. 64; Frye, 1986, p. 188). زهد و پارسائی بغراخان و هواداران عمده وی مانند ابوعلی سیمجوری و فائق گویای این بود که روحانیان از آمدن بغراخان برای کنارزدن سامانیان استقبال کرده‌اند (Bartol'd, 1366, p. 549). از سویی نیز

قدرت طلبی سیمجوریان و توسل به همسایگان نیز باعث دخالت‌های آل بویه و غزنویان در قلمرو سامانی شد. پناه جستن عاصیان خراسان به آل بویه و استقبال دیلمیان از آنان برای صدمه زدن به سامانیان و کمک خواستن سامانیان از غزنویان برای سرکوب سیمجوریان معادله پیچیده‌ای ساخت تا حکومت سامانی هر چه بیشتر در نظر همسایگان تحقیر و ناتوان جلوه داده شود و کمک خواستن ابوعلی سیمجوری و فائق از قراخانیان نیز بر این روند مزید علت شد. در اواخر کار سامانیان؛ واقعیت آن بود که سربازان مطیعی برای حفاظت از حریم حکومت سامانی در دسترس امیران سامانی قرار نداشت و سیمجوریان نیز با نافرمانی‌های مکرر خویش نتوانستند منفعت قابل توجهی از این فضا ببرند. آنان مقام سپهسالاری خراسان را به نفع دیگران از کف دادند و حفاظت از اقطاع قهستان نیز برای ایشان بسیار سخت شد و سرانجام آن را به فرقه اسماعیلیان وانهادند.

نتیجه

سیمجوریان یکی از خاندان‌های ترک و پرنفوذ در دوره سامانیان بودند که جایگاه مهم و مقتدرانه آنان در تضعیف اقتدار سامانیان، نقش مهمی ایفا کرد. در ابتدای دوره سامانی، امیران سامانی با امرای سیمجوری روابط دوستانه داشته و به منصب سپهسالاری نیز رسیدند. روند تغییر بنیان‌های ظاهراً غیر متمرکز دهقانی حکومت سامانی به بنیان‌های ظاهراً متمرکز نظامی همراه با افزایش قدرت سیمجوریان و واگذاری اقطاع بزرگ قهستان، تغییرات گسترده‌ای را در ماهیت حکومت سامانی موجب شد. به نحوی که به طور مستقیم؛ نه سربازی برای اطاعت و نه زمینی برای پرداخت خراج برای سامانیان باقی ماند. طغیان سیمجوریان باعث شد در حکومت سامانی خلل وارد شود زیرا به طور نسبی آنان از حمایت دهقانان، روحانیان و مردم برخوردار بودند. سیمجوریان از نارضایتی و منازعات گروه‌های متعدد به نفع خود استفاده می‌کرد و به قدرت خود می‌افزودند. آنان در از هم گسیختگی و اغتشاش امارت سامانی نقش داشتند تا به نفع خود از این اوضاع بهره‌برداری

کنند و از سویی نیز سامانیان قدرت چندانی نداشتند که بتوانند از تجزیه قلمرو امارات خویش جلوگیری کنند. اگرچه طبق نظر منابع، سردی روابط امیر نوح سامانی در برخورد با ابوعلی سیمجوری و اقدام وی در واگذاری هرات به فائق و اقدامات بعدی وی برای کاهش قدرت ابوعلی، زمینه را برای خودسری ابوعلی فراهم کرد؛ اما با بررسی زیست نظامی و سیاسی اکثر سرداران ترک می‌توان فضای ذهنی آنان را که به خودسری و خودمختاری می‌انجامید، قابل ترسیم است. حمایت آل بویه از سیمجوریان با اندیشه صدمه زدن بر رقیب دیرین خود یعنی سامانیان صورت می‌گرفت. در دوره امیر نوح سامانی توان حکومت به شدت تحلیل رفت به نحوی که تنها بخشی از ماوراءالنهر در تصرف سامانیان بود. ناتوانی امیران سامانی در رویارویی با قدرت نظامیان ترک، سبب ایجاد شکاف در اجزای حکومت شد. از سویی نیز درگیری‌ها داخلی، تلفات و زیان‌های سنگینی بر دولت سامانی تحمیل کرد. درخواست کمک از سبکتگین برای سرکوب این قیام‌ها، نیز ناتوانی‌های دولت سامانی را آشکارتر کرد. غزنویان با حمایت از سامانیان به کسب قدرت در حکومت سامانیان می‌اندیشیدند. سرانجام این اختلافات به بن بست کلی جامعه انجامید و موجب فراخواندن بغراخان به قلمرو ایشان توسط دهقانان و امرای مخالف سامانی و از جمله سیمجوریان؛ گردید و بغراخان نیز که بیشتر در پی توسعه قلمرو خویش بود، از این شرایط به بهترین وجه استفاده برد. با تقسیم قلمرو سامانیان بین غزنویان از درون و ایلک‌خان از بیرون سقوط سامانیان به وقوع پیوست این به آن معنی نبود که سیمجوریان پیروز شدند بلکه این خاندان نیز به حاشیه رفتند و تنها در دوره سلجوقیان نامی از منور سیمجوری به میان است که با اسماعیلیه برای حفظ قهستان در ارتباط بوده است.

Resources

Ahangaran, Amir, Shahrokhi, Ala al-Din, Nazari, Dariush (2018), Karamiyya and the Political and Social Developments in Neyshabur in the Middle Ages, Volume 9, Issue 32 - Serial Issue 32, pp. 1-14. (In

Bosworth, Edmund Clifford (1992), *Islamic Dynasties*, translated by Fereydoun Badrei, Tehran, Institute for Cultural Studies and Research.

Bosworth, Edmund Clifford (2002), *New Islamic Dynasties: A Guide to Chronology and Genealogy*, translated by Fereydoun Badrei, Tehran, Center for the Archaeology of Islam and Iran.

Bosworth, Edmund Clifford (2006), *History of the Ghaznavids*, translated by Hassan Anousheh, Tehran, Amir Kabir.

Foruzani, Abolghasem (1381), *Simjuri: The First Powerful Turkish Dynasty in Iran*, Tehran, Il Shahsun Baghdadi.

Foruzani, Abolghasem (1991), *The Beginning of Turkic Rule in Iran (Abu Ali Simjuri and His Role in the Fall of the Samanids)*, Quarterly Journal of Historical Studies, Astan Quds Razavi, Mashhad, No. 34, pp. 364-388. (In Persian). SID. <https://sid.ir/paper/452459/fa>

Foruzani, Abolghasem (1996), *Thirty Years of the Sepahsalar (Reasons for the Thirty-Year Continuation of the Power of Sepahsalar Naser al-Dawlah Abolghassan Simjuri)*, Historical Researches of Iran and Islam, No. 2, pp. 125-136. (In Persian). <http://noo.rs/ZZniW>.

Frye, Richard. N. (1986), *Bukhara, an Achievement of the Middle Ages*, translated by Mahmoud Mahmoud, Tehran, Scientific and Cultural.

Frye, Richard. N. (2006), *Samanids in the collection of Iranian history from the rise of Islam to the advent of the Seljuks*, translated by Hassan Anousheh, Vol. 4, Tehran, Amir Kabir, pp. 119-141.

Gardizi, Abdolhai (1984), *Zain al-Akhbar*, edited by Abdolhai Habibi, Tehran, Donyayeh Kitab.

Grantowskia, E.A. et al. (1970), *History of Iran from Ancient Times to Today*, translated by Kaykhosro Keshavari, Tehran, Pooyesh.

Hamedani, Rashid al-Din Fazlullah (1977), *Jame' al-Tawarikh (Ismaili and Fatimid sections)*, edited by Mohammad Taghi Daneshpajouh and Mohammad Modarresi

Persian). <http://doi.org/20.1001.1.22516131.1397.8.32.1.5>

'Aufi, Sadid al-Din Muhammad (1983), *Jama'i al-Hikayat wa Lwa'me' al-Rawiyat*, edited by Amir Banu Musafa and Mazahir Musafa, Tehran, Cultural Studies and Research. <https://eliteraturebook.com/books/17692>

Bahranipour, Ali, Alam, Mohammad Reza, Movadt, Lida, Kazemi, Sajjad (2018), *The Impact of Trade on the Silk Road on the Rise and Social Mobility of Turkish Commanders (Ghaznavids Case Study)*, Journal of Greater Khorasan, Volume 9, Issue 32 - Serial Issue 32, pp. 15-30. (In Persian). <http://doi.org/20.1001.1.22516131.1397.8.32.2.6>

Bartol'd, Vasily Vladimir (1987), *Turkestan Nameh (Turkestan in the Age of the Mongol Invasion)*, translated by Karim Keshavarz, Tehran, Agah. <https://noorlib.ir/book/info/11269/>

Bartol'd, Vasily Vladimir (1997), *History of the Turks of Central Asia*, translated by Ghaffar Hosseini, Tehran, Tous. <https://asmaneketab.ir/product/>

Bayat, Azizullah (1991), *History of Iran from the Rise of Islam to Diyalma*, Tehran, University of Tehran. <https://noorlib.ir/book/info/29822/>

Bayhaqi, Abu'l-Fazl (1995), *History of Bayhaqi*, edited by Khalil Khatib-Rahbar, vols. 1 and 2, Tehran, Mahtab. <https://s3.picofile.com/d/8228070776/>

Behnamfar, Mohammad Hassan, Mollaei, Mustafa (2012), *Historical Geography of Qohestan (From Taheri to Seljuk)*, Journal: Research in History, Summer, No. 7, pp. 5 - 36. https://pdtstj.ut.ac.ir/article_70668.html

Bosworth, Clifford Edmund (1994), *The History of the Saffarids of Sistan and the Maliks of Nimruz, Costa Mesa and New York*, esp. pp. 271-73.

Bosworth, Clifford Edmund (1996). *The New Islamic Dynasties: A Chronological and Genealogical Manual*. Great Britain: Columbia University Press, ISBN 0-231-10714-5 -p175.

- Khandmir, Ghiyas-ud-Din bin Hammam-ud-Din (2000), *History of Habib al-Sir*, vol. 2, Tehran, Khayyam.
- Lestrage, Guy (1985), *Historical Geography of the Eastern Caliphate Lands*, translated by Mahmoud Erfan, Scientific and Cultural.
- Marashi, Zahir al-Din (1965), *Tarikh-e Tabarestan va Ruyan va Mazandaran* ed. Mohammad Hossein Tasbihi, Tehran, Sharq.
- Mirkhand, Mohammad bin Hawab (1996), *Rawda al-Safa, Takhsis Abbas Zaryab*, Vol. 2, Tehran, Elmi.
- Mombini, Ali, Foruzani, Abolghasem (2018), *Effective Political-Military Factors in the Relationships of Amroulith and Ismail Samani*, *Journal of Greater Khorasan*, Volume 9, No. 32 - Serial No. 32, pp. 31-42. (In Persian). <http://doi.org/20.1001.1.22516131.1397.8.32.3.7>
- Mostofi, Hamdollah (1985), *Tarikh-e Gozide*, edited by Abdolhossein Nava'i, Tehran, Amir Kabir.
- Monshi Kermani, Naser al-Din (1985), *Nasaim al-Ashar min lataim al-Akhbar*, edited by Mir Jalal al-Din Muhaddis, Tehran, Etea'laat.
- Narshakhi, Abu Bakr Mohammad bin Ja'far (1983), *History of Bukhara*, translated by Abu Nasr al-Qabawi, edited by Modarres Razavi, Tehran, Tous.
- Nizam al-Mulk Tusi, Abu-Ali Hassan bin Ali (1967), *Siyāsatnāme*, edited by Hubert Dark, Tehran, Bongah-e Tarjome va Nashr-e Ketab.
- Nouri, Jafar (2018), *Thinking on the Role of the Separatists in Weakening and Falling of the Samanid Regime*, *Journal of Historical Research*, Volume 10, Issue 4, pp. 99-113. (In Persian). <http://doi.org/10.22108/jhr.2018.111814.1464>.
- Pigulovskaya, N. and others (1975), *History of Iran (from ancient times to the end of the 18th century AD)*, translated by Karim Keshavarz, Tehran, Payam.
- Rahpeyma Sarvestani, Razieh (2013), *Faeq Khaseh Sardar Samani and his relations with* Zanjani, Tehran, bongah tarjme ve neshar keta. <https://noorlib.ir/book/info/11848/>
- Hamedani, Rashid al-Din Fazlullah (1987), *Jame' al-Tawarikh, History of the Samanids, Buyids, and Ghaznavids*, edited by Mohammad Roshan, Tehran, Miras Maktoob. <https://noorlib.ir/book/info/35809/>
- Heravi, Javad (1991), *History of the Samanids (The Golden Age of Iran after Islam)*, Tehran, Amir Kabir. <https://www.ghbook.ir/>
- Ibn al-Athir, Ezz al-Din Ali (1992), *Complete History*, translated by Abbas Khalili and Abolghasem Halat, vols. 20, 21, 23, Tehran, Scientific Press.
- Jafari, Ali, Jafari, Farshid, Kojbaf, Ali Akbar (2011), *Analysis of the situation in Qohestan in the third and fourth centuries AH, Islamic History in the Mirror of the Mirror*, No. 30, pp. 33-58. (In Persian). <http://noo.rs/SV3X0>.
- Jafarpour, Reza (2000), *Thesis on the Simjuriyan Dynasty (Political and Social History of the Simjuriyan Sepah-Salarans in Khorasan)*, University of Tehran, supervised by Nurollah Kasaei. <https://noo.rs/eubET>
- Jorfadqhani, Abul-Sharaf Naseh bin Zafar (1995), *Translation of Yamini History*, edited by Jafar Shoar, Tehran, Elmi va Farhangi. <https://noorlib.ir/book/info/41491/>
- Juzjani, Minhaj al-Siraj (1984), *Tabaqat Naseri*, edited by Abdol-Hay Habibi, vol. 1, Tehran, Donyayeh Kitab.
- Kashani, Abdullah (1936), *Zabdeh al-Tawarikh (Fatimid and Nizarid section)*, edited by Mohammad Taghi Daneshpajouh, Tehran, Institute of motaleat ve tahghighat fareang.
- Kennedy, Hugh. (2001) *The Armies of the Caliphs: Military and Society in the Early Islamic State*, London, Taylor & Francis Routledg.
- Khalatbari, Allahyar, Delrish, Bashari (2006), *Reasons for the employment and widespread presence of slaves in the Samanid political system*, *Journal of Humanities*, Al-Zahra University (S), No. 59, pp. 57-78. (In Persian). <http://noo.rs/a5ze7>.

the Simjur family, Roshd Umezod Tarikh, No. 51, pp. 26-31. (In Persian). <http://noo.rs/077nP>.

Rawandi, Morteza (2003), Social History of Iran, vol. 4-5, Tehran, Negah.

Sam'ani, Abdul Karim bin Muhammad (1396 AH 1976 AD), Al-Ansab, Vol. 7, Hyderabad, Ottoman Encyclopedia.

Sanaei, Hamid Reza, Badkoobe Hazavahi, Ahmad (2012), Confrontation of the Affluent of Khurāsān and Transoxianawith the Financial Policies of the Samanids and the Ghaznavids with an Emphasis on their Financial Policies in Nayshābūr, Journal of History and Culture, No. 88, pp. 26-9. (In Persian). <http://doi.org/10.22067/history.v0i0.12927>.

Spühler, Berthold (1994), History of Iran in the Early Islamic Centuries, translated by Javad Falaturi and Maryam Mir Ahmadi, vol. 1, Tehran, Scientific and Cultural Press.

Tarikh-e Al-e Saljuq dar Anatoli (1998), ed. Nadereh Jalali, Tehran, Miras-e Maktoob.

Tatawi, Ahmad & Asef Khan Qazvini (2003), Tarikh-e Alfi, ed. Gholamreza Tabataba'i-Majd, vols. 3-4, Tehran, Elmi va Farhangi.

Zarrinkoob, Abdolhossein (2008), Rozagaran: History of Iran from the Beginning to the Fall of the Pahlavi Dynasty, Tehran, Sokhan.